Ján Figeľ, člen Európskej komisie zodpovedný za vzdelávanie a kultúru

Priority Európskej komisie v rokoch 2004 – 2009

8. novembra 2004, SFPA Bratislava

Check against delivery

1. Výsledky a hodnotenie predchádzajúceho obdobia

Počas uplynulých piatich rokov došlo k zásadnej zmene politického a inštitucionálneho rámca Európskej únie. Tieto roky môžeme charakterizovať ako obdobie nepretržitých rokovaní o inštitucionálnych reformách. Dovoľte mi spomenúť tri hlavné medzníky:

- Komisia sa ujala svojho mandátu krátko po tom, ako vstúpila do platnosti **Amsterdamská zmluva**, ktorá priniesla zmeny predovšetkým v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky ako aj v oblasti spravodlivosti a vnútorných záležitostí (II. a III. piliera).

- Druhým medzníkom bola medzivládna konferencia, ktorá viedla k uzatvoreniu **Zmluvy s Nice** (vstúpila do platnosti vo februári 2003). Vytvorila predpoklady pre veľké rozšírenie EÚ v roku 2004.

- Rozsiahla debata o novej inštitucionálnej reforme v rámci EÚ, viedla k vytvoreniu Európskeho konventu, ktorý pripravil **návrh textu Ústavnej zmluvy**. Počas nasledujúcej medzivládnej konferencie došlo v júni 2004 k definitívnej dohode na tejto zmluve.

Obdobie predchádzajúcej Komisie bolo teda charakterizované predovšetkým vstupom do platnosti **dvoch Zmlúv**, priebehom **dvoch medzivládnych konferencií** a prípravou **Ústavnej zmluvy**. Okrem týchto inštitucionálnych zmien pôsobenie tejto Komisie je nutné tiež zhodnotiť z pohľadu splnenia nasledovných významných politických cieľov:

- najrozsiahlejšie a historické **rozšírenie** Únie počas jej viac ako 50-ročnej histórie. Dnes je únia **viac európskou** než bola pred pol rokom. Rozšírenie obohatilo kultúrnu rozmanitosť únie. Táto rozmanitosť je zdrojom jej spoločného bohatstva.

- zavedenie spoločnej meny euro. Prechod na spoločnú menu nebol len menovou, hospodárskou a technickou záležitosťou, ale mal aj svoju politickú dimenziu. Euro prispelo k upevneniu myšlienky európskeho zjednotenia.

- reforma Komisie. Prodiho Komisia nastupovala v čase najvážnejšej krízy vo svojej histórii po odstúpení Santerovej Komisie. Autorita inštitúcie bola vážne oslabená. Preto musela hneď po svojom nástupe prijať niekoľko zásadných krokov smerom k sprehľadneniu a zjednodušeniu vnútorných rozhodovacích procedúr.

Počas pôsobenia Prodiho Komisie došlo aj k ďalším **významným iniciatívam**, ktoré budú mať pokračovanie aj v nadchádzajúcich rokoch. Spomeniem len niektoré z nich:

- prijatie **Lisabonskej stratégie** v marci 2000,
- otvorenie vnútorného trhu v oblasti **energetiky a telekomunikácií,**
- podpora **celoživotnému vzdelávaniu** a zvýšenie mobility študentov v rámci EÚ,
- prijatie programu z **Tampere** v oblasti spravodlivosti, bezpečnosti a vnútra v **októbri 1999** a jeho rozšírenie na summite pred niekoľkými dňami v Bruseli na obdobie ďalších 5 rokov o tzv**. Haagsky program,**
- **reforma spoločnej poľnohospodárskej politiky** (2003 – 2004),
- **návrh novej finančnej perspektívy pre roky 2007 – 2013.**

Doterajšie 5-ročné obdobie Európskej komisie bolo úspešné. Stačí si porovnať mieru záujmu a počet kandidátov na post jej predsedu v roku 1999 a teraz.

2. Výzvy do budúcnosti – priority na nadchádzajúce obdobie

Napriek situácii, keď nová Komisia nie je ešte schválená Európskym parlamentom, dovoľte mi **načrtnúť niektoré jej priority**, ktoré sú z môjho pohľadu zároveň najväčšími výzvami pre nadchádzajúce obdobie:

- Pokračovanie procesu **rozširovania**:
  - Vstup **Rumunska a Bulharska** do EÚ
  - Otvorenie rokovaní o vstupe s **Chorvátskom** a s **Tureckom** v závislosti od rozhodnutia Európskej rady v decembri 2004
- Rokovania **k novej finančnej perspektíve** budú sledovať hlavne tri základné priority:
  - Dôsledná implementácia **Lisabonskej stratégie** s cieľom vytvoriť ekonomiku postavenú na vedomostiach

- Posilnenie politického konceptu **európskeho občianstva** ako doplnku k štátnemu občianstvu a vytvorenie priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti
- Riešenie **regionálnych disparít** medzi členskými krajinami s cieľom podporiť udržateľný rast

Lisabonská stratégia

V čase, keď sa Lisabonská stratégia dostala do polovice svojho obdobia, v Bruseli ako aj ďalších európskych hlavných mestách je stále častejšou témou rozhovorov. **Správa pracovnej skupiny W. Koka**, ktorá bola prezentovaná Európskej komisii a členským krajinám minulý týždeň, vyslala niekoľko signálov o potrebe zvýšiť rast a konkurencieschopnosť európskej ekonomiky. Analýza súčasného stavu je pomerne zrejmá – Európa nenapĺňa svoje predsavzatia. Pokračovanie v stratégii je však ešte naliehavejšie vzhľadom na zvyšujúci sa rozdiel v raste a produktivite oproti USA a Ázii, ako aj vzhľadom na nízky populačný nárast a starnutie Európy.

Európska komisia bude hodnotiť výsledky uplatňovania stratégie vo svojej strednodobej hodnotiacej správe, ktorá bude prezentovaná hlavám štátov a vlád na budúci rok v marci. **Najpálčivejšie otázky** sú: Je Európa schopná pozitívne reagovať na zmeny, ktoré prináša globalizácia ? Aké opatrenia je potrebné prijať, ak sa chce EÚ priblížiť svojim cieľom definovaným v roku 2000? **Riešením** je celý komplex opatrení vo viacerých oblastiach – o. i. posun smerom **k spoločnosti založenej na vedomostiach, zlepšovanie podnikateľského prostredia, reforma pracovného trhu, informatizácia, viac investícií do oblasti vedy a výskumu, ako aj vzdelávania.**

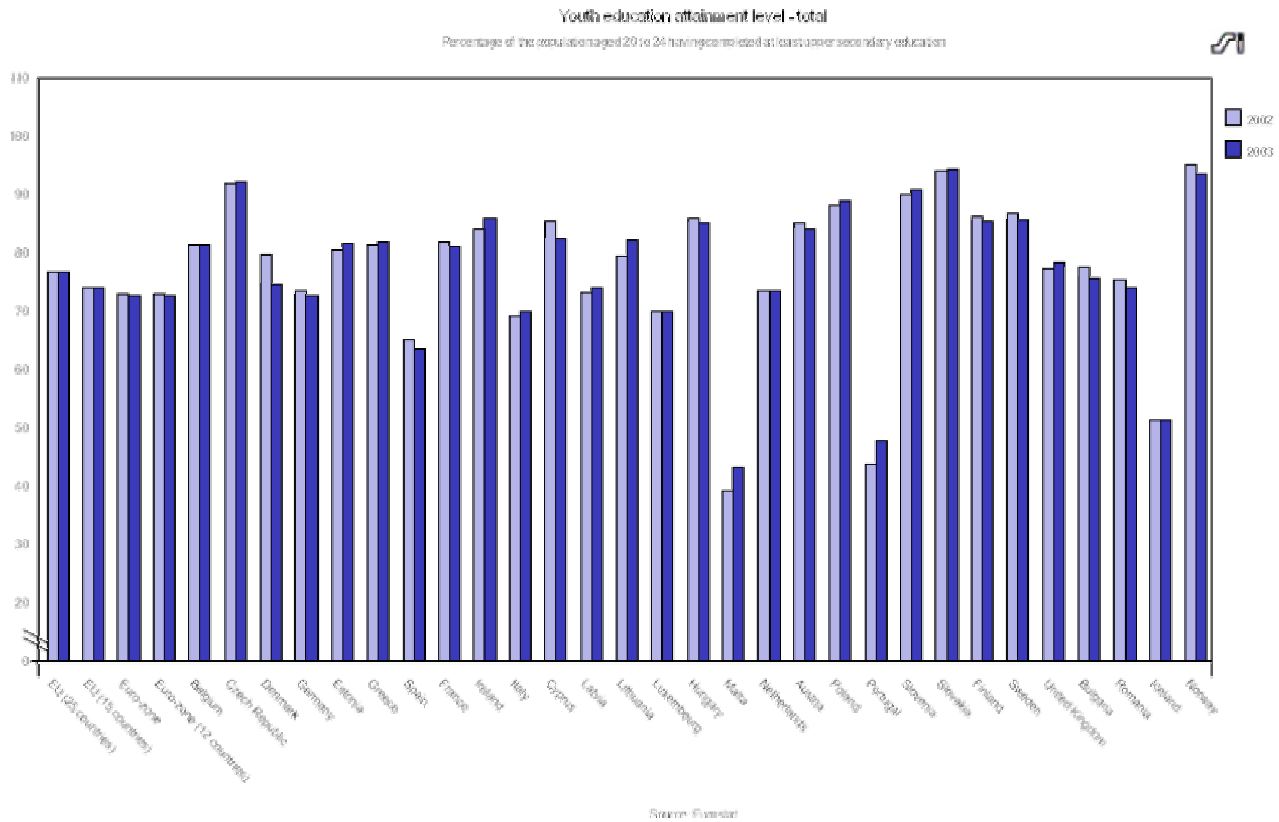
Jeden z príkladov, kde Európa zaostáva za svojimi konkurentmi, sú **investície do vedy a výskumu**. Úroveň výdavkov **EÚ25 je 1,9 % ročného HDP,** podstatne menej v porovnaní s **USA (2,8%) alebo Japonskom (3,1%).** Obdobne je to aj v investíciách do ľudského kapitálu, čo sa prejavuje v posune centier vzniku nových myšlienok a inovácií mimo Európu. Zaujímavý príklad je, že napr. skoro tri štvrtiny **držiteľov Nobelovej ceny** z posledného obdobia pochádzajú z USA. Najúspešnejšia európska krajina v tomto smere, Veľká Británia, mala v 70-tych rokoch jednu pätinu držiteľov Nobelovej ceny, v súčasnosti je to len jedna desatina. Spomedzi **1200 najčastejších vedeckých citácií** je 700 z USA, naproti tomu z Veľkej Británie je ich len 80.

Záleží najmä na členských krajinách EÚ ako sa postavia k novým výzvam. Európska komisia môže napomáhať najmä v oblastiach, kde je možné dodať jednotlivým akciám pridanú hodnotu z európskej úrovne (cezhraničné projekty), prípadne tam kde sily jedného členského štátu nestačia. Je však zrejmé, že na dosiahnutie celkových cieľov a na využitie potenciálu, ktorý únia má, je potrebné **zvýšiť úsilie členských krajín**. Podľa môjho názoru najväčšou slabinou

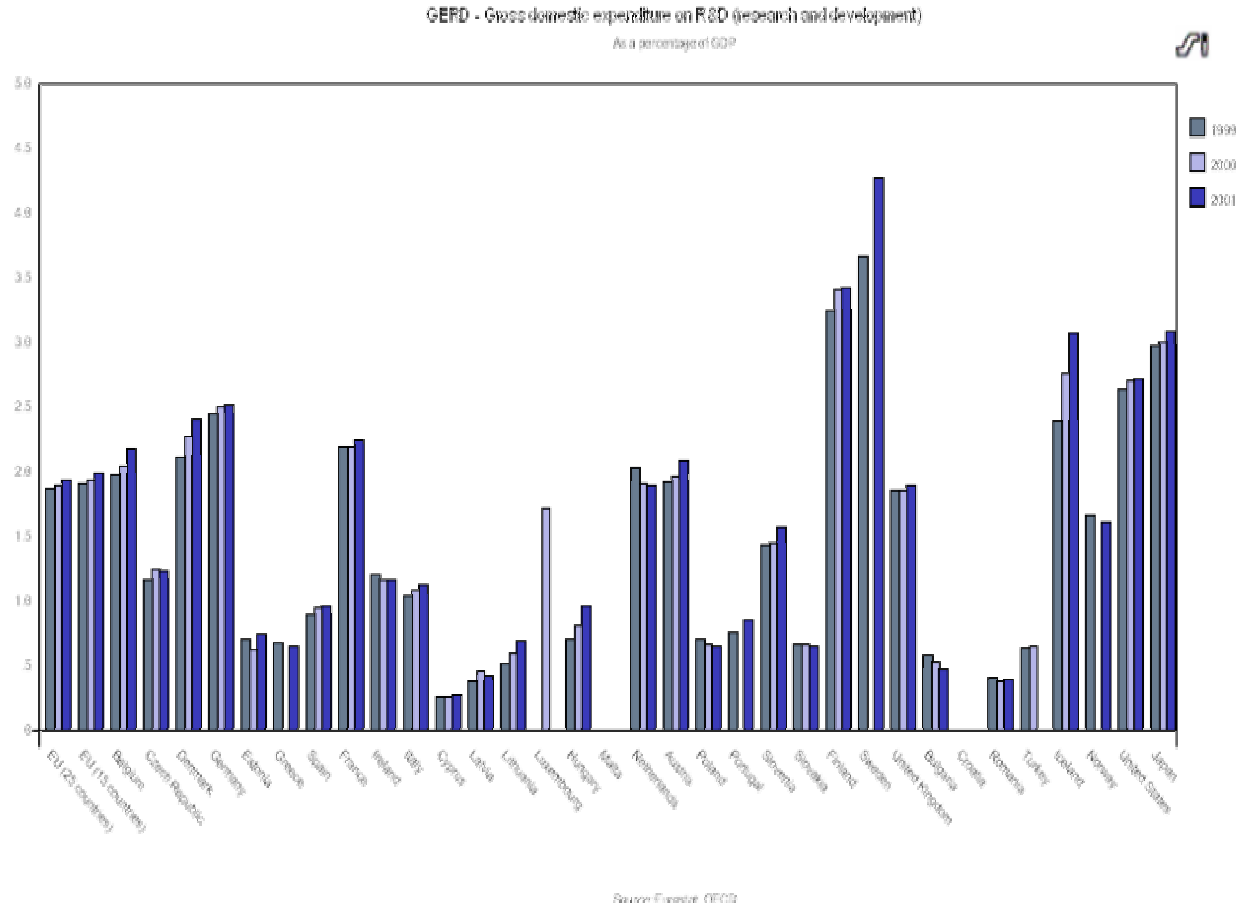
lisabonského procesu je slabá a pomalá implementácia potrebných reforiem a opatrení na úrovni členských štátov. Zo 70 legislatívnych opatrení prijatých doteraz v rámci lisabonskej stratégie bolo vo všetkých 25 štátoch únie implementovaných iba 10 % v plnom rozsahu, kým celkovo (ale nie všade) z tohto objemu bolo prijatých v členských krajinách asi 60 %.

Aký je vzťah a dopad Lisabonského procesu pre Slovensko? Jednou z hlavných priorít hospodárskej politiky Slovenska je vyrovnávanie úrovne hospodárskeho a sociálneho vývoja s tzv. „starými“ členmi EÚ. Prílev zahraničných investícií, ktoré so sebou prinášajú najmodernejšie technológie a znižujú technologické zaostávanie, je v tejto fáze kľúčový. Táto stratégia prinesie svoje ovocie z krátkodobého i strednodobého hľadiska. Slovensko potrebuje dobiehať aj ekonomicky, tak ako to dokázalo urobiť politicky a negociačne.

Dlhodobé riešenie však spočíva vo zvyšovaní do investícií do moderných sektorov ako sú informačné technológie, do vytvárania podmienok pre rozvoj vedy, výskumu a vzdelávania. Dlhodobejšiu víziu rozvoja Slovenska treba napojiť na trendy, ktoré sa v súčasnosti definujú na globálnej úrovni. Bude potrebné, aby sa na Slovensku vytvárala vyššia pridaná hodnota, a tým sa posúvalo vyššie v hodnotovej reťazi.

Slovenská republika má pred sebou veľké výzvy v oblasti využitia ľudského potenciálu. Z hodnotenia EÚ vyplýva, že máme relatívne najviac občanov vo veku 20 – 24 rokov, ktorí ukončili aspoň vyššie stredné vzdelanie. Na druhej strane je Slovenská republika na chvoste poradia v miere podpory vedy a výskumu. Za ňou sú z nových členských krajín iba Cyprus a Lotyšsko.

3. Hlavné priority v oblasti porfólia

V tíme Barrosovej komisie budem zastávať portfólio so zodpovednosťou za oblasť **vzdelávania, odbornej prípravy, kultúry a viacjazyčnosti**. Moja zodpovednosť taktiež pokrýva oblasť **športu, mládeže a vzťahov s občianskou spoločnosťou**. Celým rozsahom môjho portfólia sa tak prelína jedna centrálna myšlienka – kvalita života občana. Potrebujeme Európu, ktorá je „citizen – friendly“ (nielen „business – friendly“, či „environmentally – friendly“), prajná voči občanovi.

Niekoľko poznámok k oblasti **vzdelávania**, ktoré hralo a hrá kľúčovú úlohu v modernizácii spoločnosti. Vzdelanie je zdrojom sociálneho, kultúrneho a ekonomického rozvoja, aktívneho občianstva a etických hodnôt. Európa je viac

kultúrny a historický fenomén, než geograficko – ekonomický. Obdobia renesancie a povznesenia boli charakterizované rozvojom vzdelanosti a kultúry. Obdobia temna nastupovali s likvidáciou univerzít a pálením kníh.

Potenciál Európy je v tomto smere enormný. Stovky univerzít produkujú množstvo poznania a odovzdávajú ich študentom. **Očakávania spoločnosti vo vzťahu k vzdelávaniu sú vysoké**. Študenti očakávajú **vysokokvalitné štúdium**, ktorého výsledkom je vzdelanie uznávané vo svojej vlastnej krajine, ako aj na pracovnom trhu Európskej únie. **Univerzity očakávajú autonómiu**, ale aj **dostatočné zdroje** pre svoje študijné programy a možnosti zapojiť sa do inovačných procesov. **Zamestnávatelia zase očakávajú dobre pripravených absolventov** univerzít, ktorí budú schopní adaptovať sa na podmienky trhu a preniesť nadobudnuté znalosti do praxe.

Do akej miery sú napĺňané tieto očakávania? Bohužiaľ, stále je množstvo bariér, napríklad čo sa týka mobility študentov, učiteľov, vedeckých pracovníkov. Univerzity často nedostatočne spolupracujú, nie sú dostatočne prepojené s podnikateľkou sférou a tým nedochádza k prenosu nových myšlienok do inovácií.

Potrebné sú reformy, najmä v oblasti európskeho univerzitného vzdelávania. V porovnaní so Spojenými štátmi, **Európa zaostáva vo výške súkromného financovania**, ako aj **v miere záujmu zo strany študentov z iných kontinentov.**

V Spojených štátoch študuje **až 30 % všetkých zahraničných študentov**. Veľa si sľubujeme od zintenzívnenia edukačnej spolupráce v rámci programu ERASMUS a ERASMUS MUNDUS.

Aké sú opatrenia na zmenu tohto stavu? Potrebné je zvýšiť atraktívnosť európskych univerzít tak, aby najlepšie talenty neodchádzali inam. Na zvýšenie atraktívnosti univerzít je nutné zásadným spôsobom riešiť ich financovanie. Je zrejmé, že ak sa nezlepší odmeňovanie, prostredie a možnosti venovať sa kvalitnej vedeckej práci, nenastane ani kvalitatívny obrat vo fungovaní vyššieho vzdelávania.

V budúcom roku chcem **dať nový impulz diskusii o úlohe univerzít. Plánujem v tomto smere** predložiť novú komunikáciu Komisie. Dôraz bude kladený na posilnenie väzieb medzi priemyslom a univerzitami, ako aj projekty, ktorých cieľom bude vychovávať novú generáciu profesorov a výskumníkov. 40 % výskumu sa realizuje v Európe na univerzitách. **Univerzita ako inštitúcia bola vždy považovaná za výnimočné centrum kreativity a šírenia vedomostí pre dobro ľudstva**.

Kultúra je neoddeliteľným nástrojom tvorby **a obsahu európskeho občianstva a európskej identity** prostredníctvom lepšieho porozumenia iných kultúr a nášho spoločného dedičstva, avšak pri plnom rešpektovaní kultúrnej

diverzity. **V tomto zmysle kultúra musí byť vnímaná ako spoločné dobro všetkých ľudí a národov, ako prejav ich úcty, slobody a tvorivosti, ako výpoveď o ich ceste históriou.** Jednou z hlavných úloh nadchádzajúceho obdobia bude venovať veľkú pozornosť posilňovaniu dialógu medzi kultúrami na úrovni únie a jej členských krajín, ako aj voči tretím krajinám.

Viacjazyčnosť je po prvýkrát definovaná ako špecifická časť portfólia komisára. Jazyky nepovažujem len za prostriedok komunikácie. Prispievajú k lepšiemu spoznávaniu kultúr a majú skutočný potenciál stať sa nástrojom pre lepšie porozumenie medzi občanmi únie. Preto otázku multilingvizmu nemožno vnímať len ako tému pre chod inštitúcií únie, ale ako politiku pre celú Európu. Mimochodom, rozhodnutie Rady o oficiálnych jazykoch ES bolo prvým právnym aktom Spoločenstva (1/1958). Cieľom mojich aktivít bude intenzívna podpora výučby jazykov a lingvistickej diverzity. Jednou z ciest je dosiahnuť v nasledujúcich rokoch, aby sa každý žiak **okrem materinského jazyka učil aj dva ďalšie cudzie jazyky**. Vítam iniciatívu Veľvyslanectva Francúzskej republiky v Bratislave založiť na Slovensku trilinguálne gymnázium (francúzsko-nemecko-slovenské).

Šport je veľmi dôležitým vzdelávacím a výchovným prostriedkom na podporu takých hodnôt ako sú **tolerancia, fyzická a duševná integrita alebo tímová práca**. Ústavná zmluva prináša so sebou aj novú zmienku o športe. V nadväznosti na ratifikáciu zmluvy, Európska komisia predloží prvú „športovú politiku EÚ“.

Mladí ľudia, ktorí žijú v našich členských krajinách, sú budúcnosťou únie. Rozhodnutia, ktoré prijímame dnes, budú prinášať výsledky pri budúcich generáciách. Mnoho politík má priamy dopad na mladých ľudí. Je preto potrebné ich formovať tak, aby tieto politiky boli zodpovedné, pozitívne voči mladým ľuďom.

Výzvy, ktoré sú pred nami, sú veľké. Ich napĺňanie bude možné iba skutočným a spoločným úsilím. Niet dôvodu na skepsu či ľahostajnosť! Neexistujú iba problémy, exitujú aj príležitosti a riešenia! Mnohí naši otcovia či starí otcovia by boli radi mali naše starosti. Nemohli kvôli neslobode či nedostatku možností. Prajem Slovensku a spoločnej Európe, aby v tomto priestore zmýšľali a konali „otcovsky“, t.j. s ohľadom a zodpovednosťou za celé generácie.